AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

www.jard.edu.pl DOI: 10.17306/JARD.2015.45

Journal of Agribusiness and Rural Development

pISSN 1899-5241
eISSN 1899-5772

3(37) 2015, 427–435

ZMIANY W SPOŻYCIU OWOCÓW I WARZYW ORAZ ICH PRZETWORÓW W POLSCE W LATACH 1999–2013 A ZJAWISKO ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI

Karolina Jąder✉, Julian Wawrzyniak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Głównym celem opracowania było przedstawienie zmian w spożyciu owoców i warzyw oraz ich przetworów w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999–2013. Za dodatkowy cel przyjęto odniesienie tych zmian do zjawiska zrównoważonej konsumpcji. Analiza bazuje na danych wtórnych zawartych w publikacjach Głównego Urzędu Statystycznego – Budżety gospodarstw domowych w latach 1999–2013. Badany okres podzielono na pięć trzyletnich podokresów, co umożliwiło analizę kierunków przemian w poziomie i strukturze konsumpcji. Zmiany w spożyciu określono za pomocą indeksów o podstawie zmiennej. Z punktu widzenia zrównoważonej konsumpcji za niekorzystną zmianę uznano wzrost spożycia przetworów owocowych i warzywnych przy jednoczesnym spadku konsumpcji świeżych owoców i warzyw oraz zastępowanie krajowych produktów (zwłaszcza owoców) gatunkami pochodzącymi z importu.

Słowa kluczowe: owoce, warzywa, przetwory owocowe i warzywne, spożycie, zrównoważona konsumpcja

WPROWADZENIE

Spożycie warzyw i owoców odgrywa znaczącą rolę w życiu człowieka. Zajmują one drugie miejsce w piramidzie zdrowego żywienia zaraz po produktach zbożowych, co oznacza, że powinny być dla każdego ważnym składnikiem codziennej diety (Gawęcki, 2012). Warzywa i owoce charakteryzują się ogromną różnorodnością smakową i bogactwem składników. Oprócz mleka są jedynymi artykułami, które mogą być spożywane w stanie świeżym (Drożdż, 1998). Współczesny konsument ze względu na zmieniający się styl życia coraz bardziej ceni sobie ofertę pozwalającą na zaoszczędzenie czasu poświęcanego na przygotowywanie posiłków (Adamczyk, 2010). Przejawem tego jest coraz częstsze sięganie po produkty przetworzone, w tym również przetwory owocowe i warzywne. Ich spożywanie niesie ze sobą wiele pozytywnych przejawów, i to zarówno dla konsumenta, jak i producenta (Jarczyk, 1997). Produkty przetworzone (mrożonki, konserwy itp.) przede wszystkim znacznie skracają czas przygotowywania potraw. Dzięki nim konsumpcja owoców i warzyw możliwa jest przez cały rok. Mają one również duży udział w urozmaiceniu codziennej diety, ponieważ na skutek przerobu wiele owoców i warzyw zyskuje zupełnie inne walory smakowe i zapachowe. Przetwórstwo owocowo-warzywne ma też istotny wpływ na uprzemysłowienie i rozwój gospodarki, w tym w szczególności na rozwój warzywnictwa i sadownictwa. Producenci zmuszani są do ponoszenia jakości swoich wyrobów, a także mają zapewnione punkty zbytu. Rozwój przetwórstwa owocowo-warzywnego ma jednak również negatywne znaczenie, gdyż wywiera niekorzystny wpływ na środowisko naturalne. Degradacji ulegają wszystkie sfery ziemi, powietrze, pobliskie wody, a także lokalnie występująca fauna i flora (Kaleciak, 1973). Z punktu

✉dr Karolina Jąder, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland, e-mail: jader@up.poznan.pl

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

widzenia zrównoważonej konsumpcji zwiększające się spożycie przetworów owocowych i warzywnych nie będzie korzystnym zjawiskiem. Zrównoważony poziom konsumpcji to taki, gdy konsumujemy dobra materialne i usługi w stopniu wystarczającym, by zaspokajać podstawowe potrzeby i osiągać wyższą jakość życia, minimalizując zużycie zasobów naturalnych i ilość materiałów szkodliwych dla środowiska, powstających na wszystkich etapach konsumpcji. Zrównoważona konsumpcja łączy wiele praktyk społecznych, gospodarczych i politycznych, które zmierzają między innymi do redukcji bezpośrednich skutków ekologicznych procesów produkcji, użytkowania oraz utylizacji dóbr i usług, rozwoju, a także stosowania urządzeń pozwalających na oszczędność energii i wody, rozwoju transportu publicznego i transportu proekologicznego, rozwoju ekologicznych dóbr oraz usług dostosowanych do globalnych wymagań ochrony środowiska, a także promowania stylów życia kładących większy nacisk na spójność społeczną, tradycje lokalne i wartości niematerialne (Kramer, 2011). Rozpatrując zmiany w poziomie i strukturze spożycia owoców i warzyw pod kątem zrównoważonej konsumpcji, celowe wydaje się zatem również przeanalizowanie zmian w spożyciu owoców i warzyw krajowych oraz importowanych. Konsument działający w sposób zrównoważony dążyć będzie bowiem w miarę możliwości do wyboru produktów sezonowych i lokalnych. Zwiększenie spożycia produktów pochodzących z zagranicy, z którymi wiążą się między innymi zwiększone nakłady na transport, nie będzie do końca zgodne z zasadami zrównoważonej konsumpcji.

Celem opracowania było przedstawienie zmian poziomu konsumpcji owoców i warzyw oraz ich przetworów w Polsce w latach 1999–2013 z uwzględnieniem wymienionych wyżej aspektów, a w dalszej kolejności odniesienie tych zmian do zjawiska zrównoważonej konsumpcji. Przyjęcie piętnastoletniego przedziału czasowego pozwoliło na określenie istniejących tendencji. Chodziło w szczególności o określenie kierunków spożycia świeżych oraz przetworzonych owoców i warzyw, a także zmian w strukturze konsumpcji owoców i warzyw.

MATERIAŁY I METODY

Analizy oparto na danych Głównego Urzędu Statystycznego, pochodzących z Budżetów Gospodarstw Domowych w latach 1999–2013. Badaniem objęto wszystkie analizowane przez GUS grupy i gatunki owoców i warzyw oraz ich przetwory. W grupie owoców szczegółowo zbadano spożycie owoców świeżych, przetworów owocowych oraz soków owocowych i owocowo-warzywnych. Wśród owoców świeżych analizą objęto: jabłka, owoce jagodowe, owoce południowe (banany i cytrusy) oraz owoce sklasyfikowane jako pozostałe. Do grupy pozostałe zaliczono gruszki, owoce pestkowe (m.in. czereśnie, wiśnie, śliwki, morele, brzoskwinie, nektarynki), orzechy, pozostałe owoce południowe (m.in. melony, arbuzy, figi, ananasy, kiwi, granaty). W grupie warzyw uwzględniono również podział na warzywa świeże oraz przetwory warzywne[1]. Dodatkowo określono poziom konsumpcji ziemniaków. Wśród warzyw świeżych zbadano spożycie takich gatunków jak: kapusta, pomidory, ogórki, buraki, marchew oraz warzywa pozostałe (m.in. kalafiory, brokuły, papryka, cukinia, sałata, cykoria, endywia, szpinak, szparagi, por, fasola szparagowa). Wielkość konsumpcji podano w kg/os./rok.

Analizowane lata 1999–2013 podzielono na pięć równych, trzyletnich podokresów. Umożliwiło to dokładniejszą analizę zmian w tym czasie, zarówno pod względem poziomu spożycia, jak i jego struktury. Zmiany w wielkości konsumpcji określono za pomocą indeksów o podstawie zmiennej. Obliczono, o ile procent zmieniało się spożycie w danym czasie w odniesieniu do okresu poprzedzającego. Określono również relację wielkości konsumpcji w ostatnim trzyleciu w stosunku do pierwszego analizowanego okresu, dzięki czemu scharakteryzowano zmiany w latach 1999–2013. Przedstawienie zmian w poszczególnych podokresach umożliwiło określenie ich kierunków i sformułowanie w końcowej części opracowania wniosków dotyczących przyszłego spożycia owoców i warzyw oraz ich przetworów.

ZMIANY W KONSUMPCJI OWOCÓW I ICH PRZETWORÓW

W latach 1999–2013 odnotowano malejącą tendencję w spożyciu owoców świeżych. Konsumpcja przypadająca na osobę co roku zmniejszała się średnio o 0,69 kg. W pierwszym analizowanym podokresie, tj. w latach

[1] W 2005 roku GUS zmienił klasyfikację przetworów warzywnych spożywanych w gospodarstwach domowych. Z tego względu dane za lata 1999–2004 oraz 2005–2013 nie są w pełni porównywalne. Porównano jedynie zmiany w wydzielonych podokresach w wyżej wymienionych przedziałach czasowych.

1999–2001, w polskich gospodarstwach domowych konsumowano rocznie średnio 47 kg owoców świeżych, natomiast w latach 2011–2013 ich spożycie wyniosło już tylko 38,88 kg/os./rok (tab. 1). Analizując zmiany, jakie zaszły w badanym okresie, widoczny jest zatem wyraźny spadek, na poziomie 17,28%.

Należy jednak podkreślić, że największe zmniejszenie konsumpcji tej grupy produktów przypadło na lata 2005–2007, kiedy poziom spożycia w porównaniu do poprzedniego trzylecia spadł o ponad 10%. W tym czasie przeciętny Polak konsumował rocznie 41,12 kg owoców świeżych, o ponad 5 kg mniej niż w poprzednim trzyleciu. Spadek ten został zahamowany wyraźnie w kolejnych latach i w okresie 2008–2010 odnotowano nawet wzrost spożycia owoców świeżych. W ostatnim trzyleciu zanotowano ponowne zmniejszenie konsumpcji tych produktów, jednak jego poziom był niższy i wyniósł nieco ponad 6%. Zupełnie inaczej przedstawiały się tendencje w spożyciu przetworów owocowych oraz soków, gdzie odnotowano wyraźny wzrost. Średnio co roku zwiększało się ono o 0,09 kg, a biorąc pod uwagę lata 1999–2011 i 2011–2013, spożycie przetworów owocowych wzrosło prawie o 115%. Za główną przyczynę tego zjawiska można uznać poprawę standardu życia części społeczeństwa oraz skłanianie się Polaków w kierunku żywności łatwiejszej do przygotowania (Adamczyk, 2010). Należy jednocześnie podkreślić, że największy wzrost konsumpcji przypadł na pierwsze analizowane podokresy, a w szczególności na lata 2005–2007, kiedy spożywano o 44,44% więcej przetworów niż w poprzednim trzyleciu. Można zauważyć, iż największy wzrost spożycia przetworów owocowych nastąpił w tym samym czasie, co najwyższy spadek spożycia owoców świeżych. Można zatem mówić tu o zastępowaniu jednej grupy produktów drugą. Oprócz wspominanych powyżej zmian w nawykach żywieniowych Polaków przyczyną tego zjawiska były też wyraźnie niższe średnie zbiory owoców w tym okresie, na których poziom wpłynęła szczególnie niska produkcja w roku 2007, co skutkowało wzrostem cen owoców świeżych i obniżeniem popytu na te produkty. Intensywny wzrost spożycia przetworów nie

Tabela 1. Przeciętne roczne spożycie owoców świeżych, przetworów owocowych oraz soków owocowych i owocowo-warzywnych w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013
Table 1. Average annual consumption of fresh fruits, fruit preserves and fruit juices and fruit-and-vegetable juices in households in 1999–2013

	Lata Years	1999–2001	2002–2004	2005–2007	2008–2010	2011–2013	1999–2013
Owoce świeże Fresh fruits	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	47,00	46,16	41,12	41,40	38,88	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–1,79	–10,92	1,01	–6,09	–17,28
Przetwory owocowe Fruit preserves	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	0,84	1,08	1,56	1,76	1,80	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	28,57	44,44	12,82	2,27	114,29
Soki owocowe i owocowo-warzywne Fruit juices and fruit-and-vegetable juices	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	8,56	10,12	11,72	12,04	10,20	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	18,22	15,81	1,03	–15,28	19,16

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Source: own calculations based on GUS (2000–2014) data.

utrzymał się jednak do końca analizowanego okresu. Jego zahamowanie nastąpiło już w latach 2008–2010, kiedy konsumpcja wzrosła już tylko o niespełna 13%, a jeszcze większe spowolnienie tempa wzrostu, które kształtowało się na poziomie zaledwie 2,27%, odnotowano w ostatnim wyodrębnionym trzyleciu. Bardzo podobnie kształtowała się konsumpcja soków owocowych i owocowo-warzywnych. Największy wzrost odnotowano w latach 2002–2004, kiedy w gospodarstwach domowych spożywano o ponad 18% więcej soków niż w poprzedzającym trzyleciu. Gwałtowne zahamowanie spożycia tych produktów, podobnie jak w przypadku przetworów owocowych, miało miejsce w czwartym podokresie, natomiast w latach 2011–2013 odnotowano nawet spadek na poziomie ponad 15%. Zmiany te wynikały między innymi ze spowolnienia gospodarczego i wynikającego z tego spadku dochodów konsumentów (Strojewska, 2013).

W toku prowadzonej analizy zbadano także zmiany w konsumpcji poszczególnych grup owoców świeżych (tab. 2). W badanym okresie najwięcej spożywano jabłek, jednak ich konsumpcja charakteryzowała się wyraźnym spadkiem. Średni poziom spożycia jabłek w latach 2011–2013 był o 36,43% niższy niż w pierwszym wydzielonym podokresie. Największe zmniejszenie konsumpcji odnotowano w latach 2005–2007, kiedy spożywano prawie o 5 kg jabłek mniej, tj. o ponad 20% niż w latach 2002–2004. Spadek utrzymywał się do końca badanego okresu, jednak w kolejnych latach był nieco mniejszy. Było to rezultatem prowadzenia kampanii promujących spożycie jabłek w naszym kraju. Zmniejszenie konsumpcji jabłek znalazło też odzwierciedlenie w spadku ich znaczenia w strukturze spożycia owoców świeżych. Ich udział w latach 2011–2013 był prawie o 11% niższy niż w latach 1999–2011 (rys. 1). Powodem tego była jednak również wzrastająca konsumpcja

Tabela 2. Przeciętne roczne spożycie owoców świeżych w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013
Table 2. Average annual consumption of fresh fruits in 1999–2013

	Lata Years	1999–2001	2002–2004	2005–2007	2008–2010	2011–2013	1999–2013
Jabłka Apples	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	21,96	22,56	17,88	15,40	13,96	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	2,73	–20,74	–13,87	–9,35	–36,43
Owoce jagodowe Berries	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	6,04	5,32	5,80	5,80	4,92	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–11,92	9,02	0,00	–15,77	–3,97
Owoce południowe Exotic fruits	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	11,00	9,88	10,12	12,00	12,76	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	10,18	2,43	18,58	6,33	16,00
Pozostałe owoce Other fruits	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	8,00	8,40	7,32	8,20	7,24	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	5,00	–12,86	12,02	–11,70	–9,50

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Source: own calculations based on GUS data (2000–2014).

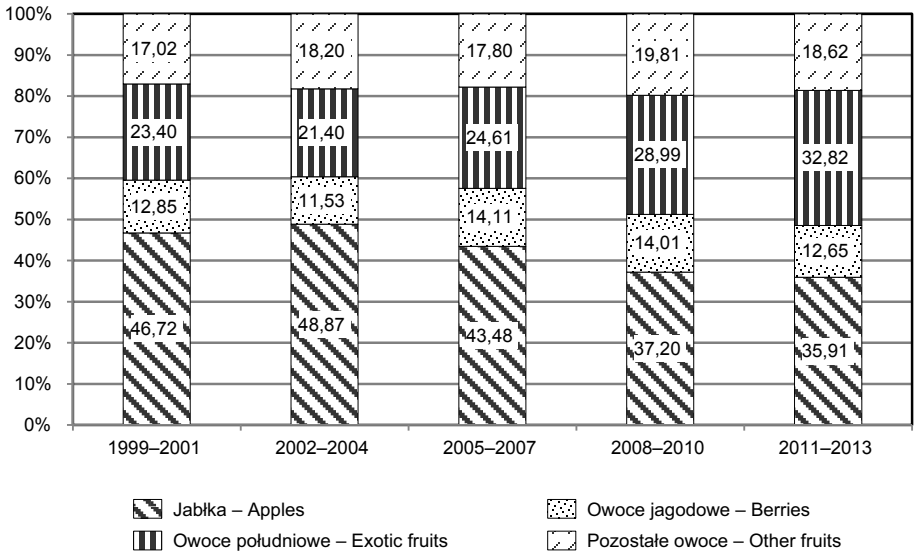

Rys. 1. Struktura spożycia owoców świeżych w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013 (%)
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Fig. 1. Structure of consumption of fresh fruits in households in 1999–2013 (%)
Source: own calculations based on GUS data (2000–2014).

innych gatunków owoców, a przede wszystkim owoców południowych, których konsumpcja w badanych podokresach zwiększyła się o 16%, a ich udział w strukturze prawie o 10%. Największy wzrost, na poziomie blisko 19%, przypadł na lata 2008–2010. Dotyczył on przede wszystkim spożycia bananów i cytrusów, jednak jak podaje Strojewska (2010a,) w tym czasie zwiększało się również spożycie pozostałych owoców południowych. Można stwierdzić, że w polskich gospodarstwach domowych zaobserwowano wówczas zastępowanie podstawowego gatunku owoców krajowych owocami południowymi. Zjawisko to zostało jednak zahamowane w kolejnych latach, gdyż w ostatnim podokresie odnotowano wzrost spożycia owoców południowych już tylko na poziomie nieco ponad 6%, a w przypadku jabłek mniejszy był z kolei spadek ich konsumpcji i wyniósł ok. 9%. Zmiany w poziomie i strukturze konsumpcji owoców świeżych dotyczyły głównie tych dwóch wyżej wymienionych grup produktów. Konsumpcja pozostałych dwóch grup owoców: owoców jagodowych oraz owoców sklasyfikowanych jako pozostałe była mianowicie dość ustabilizowana. Biorąc pod uwagę lata 1999–2001 oraz 2011–2013, w ich spożyciu odnotowano jedynie niewielki spadek, na poziomie odpowiednio 3,97% i 9,5%, który nie wpłynął istotnie na zmiany w znaczeniu tych grup w strukturze spożycia. Udział owoców jagodowych zmniejszył się w tym czasie o niespełna 1%, natomiast owoców z grupy pozostałe zwiększył się prawie o 2%.

ZMIANY W KONSUMPCJI WARZYW I ICH PRZETWORÓW

Konsumpcja warzyw świeżych oraz przetworów warzywnych była w badanym piętnastoleciu bardziej stabilna niż spożycie owoców i przetworów owocowych. Spożycie warzyw świeżych przypadające na jedną osobę zmniejszało się każdego roku średnio o 0,88 kg. Porównując średnią roczną konsumpcję w latach 1999–2001 oraz 2011–2013, odnotowano jedynie niewielki jej spadek na poziomie 7,04% (tab. 3). Było to ponad 10% mniej niż w przypadku owoców. W analizowanym okresie systematycznie spadało spożycie warzyw korzeniowych, w tym głównie dwóch gatunków, mających bardzo duże znaczenie w strukturze konsumpcji: buraków i marchwi (tab. 4). Uwzględniając pierwszy i ostatni z wydzielonych trzyletni podokres, spożycie buraków zmniejszyło się o 41,88%, natomiast marchwi

Tabela 3. Przeciętne roczne spożycie warzyw świeżych, przetworów warzywnych oraz ziemniaków w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013
Table 3. Average annual consumption of fresh vegetables, vegetable preserves and potatoes in households in 1999–2013

	Lata Years	1999–2001	2002–2004	2005–2007	2008–2010	2011–2013	1999–2013
Warzywa świeże Fresh vegetables	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	59,64	59,84	55,08	51,88	50,76	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	0,34	–7,95	–5,81	–2,16	–7,04
Przetwory warzywne Vegetable preserves	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	5,00	4,48	9,20	9,80	9,64	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–10,40	–	6,52	–1,63	–
Ziemniaki Potatoes	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	92,16	85,76	72,00	60,68	53,20	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–6,94	–16,04	–15,72	–12,32	–42,27

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Source: own calculations based on GUS data (2000–2014).

o 27,23%. Największy spadek dotyczył lat 2005–2010. Podobną tendencję odnotowano również w konsumpcji kapusty, której spożycie zmniejszyło się prawie o 17%. Z podstawowych gatunków Polacy konsumowali natomiast coraz więcej pomidorów, których spożycie wzrosło prawie o 8%. Jak podaje Strojewska (2010b), na podkreślenie zasługuje również wzrost konsumpcji brokułów i kalafiorów. Zmiany poziomu spożycia wpłynęły też na zmiany struktury konsumpcji. Szczególnie należy zaznaczyć wzrost znaczenia pomidorów, które zwiększyły swój udział o ponad 4% oraz warzyw z grupy pozostałe, których odsetek, pomimo zmniejszenia ich konsumpcji, wzrósł niemal o 3,5%. Wzrost znaczenia tych grup warzyw oraz zmniejszający się udział kapusty, marchwi i buraków wskazują m.in. na zwiększanie się różnorodności spożywanych gatunków warzyw. Największe zmiany odnotowano jednak w wielkości konsumpcji ziemniaków, gdzie zanotowano bardzo duży spadek. W latach 1999–2001 przeciętny Polak spożywał średniorocznie 92,16 kg, natomiast w latach 2010–2013 były to już tylko 53,2 kg, tj. o 42,27% mniej. Był to przede wszystkim efekt wzrostu siły nabywczej polskiego konsumenta w badanym okresie. Wraz ze wzrostem zamożności ludności w Polsce następowała substytucja spożycia tych produktów produktami o wyższej zawartości białka (Grzelak i Gałązka, 2013).

Analizując zmiany w spożyciu przetworów warzywnych, należy stwierdzić, że konsumpcja w przypadku tej grupy produktów była dość stabilna. Niewielki wzrost na poziomie 6,52% zanotowano w latach 2008–2010, natomiast w ostatnim trzyleciu nastąpił minimalny spadek ich spożycia. Zmiany te odpowiadają kierunkom tendencji charakteryzujących spożycie przetworów owocowych, w przypadku których stwierdzono również ograniczenie ich spożycia w ostatnich latach.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonej analizy ostatniego piętnastolecia stwierdzono przede wszystkim spadek spożycia owoców i warzyw świeżych przy jednoczesnym wzroście konsumpcji ich przetworów, w tym głównie

Tabela 4. Przeciętne roczne spożycie warzyw świeżych w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013
Table 4. Average annual consumption of fresh vegetables in households in 1999–2013

	Lata Years	1999–2001	2002–2004	2005–2007	2008–2010	2011–2013	1999–2013
Kapusta Cabbage	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	9,44	8,72	7,68	7,04	6,32	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–7,63	–11,93	–8,33	–10,23	–16,95
Pomidory Tomatoes	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	9,40	10,20	10,24	9,84	10,12	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	8,51	0,39	–3,91	2,85	7,66
Ogórki Cucumbers	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	7,76	7,80	7,76	7,12	6,80	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	0,51	–0,51	–8,25	–4,49	–3,95
Buraki Beets	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	4,68	4,40	3,64	3,08	2,72	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–5,98	–17,27	–15,38	–11,69	–41,88
Marchew Carrots	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	8,52	8,00	7,24	6,52	6,20	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	–6,10	–9,50	–9,94	–4,91	–27,23
Pozostałe warzywa Other vegetables	Wielkość spożycia (kg/os./rok) Volume of consumption (kg/person/year)	19,84	20,72	18,52	18,28	18,60	–
	Zmiany (%) Changes (%)	–	4,43	–10,62	–1,29	1,75	–6,25

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Source: own calculations based on GUS data (2000–2014).

owocowych. Spadek spożycia produktów świeżych oraz wzrost konsumpcji przetworów przypadł głównie na lata 2005–2010. Po tym okresie nastąpiło ustabilizowanie konsumpcji wszystkich grup artykułów. W badanym czasie zmieniały się też wyraźnie preferencje konsumentów dotyczące spożywanych gatunków owoców i warzyw. W grupie owoców świeżych największy spadek konsumpcji odnotowano w przypadku jabłek, których udział w strukturze spożycia zmniejszył się o ponad 10%. Konsumpcja jabłek w znacznym stopniu była zastępowana przez konsumpcję owoców południowych, w tym głównie bananów i cytrusów, których odsetek w strukturze konsumpcji wzrósł prawie o 10%. Najwyższy wzrost spożycia tych produktów nastąpił w latach 2008–2010. Znaczące zmiany odnotowano też w konsumpcji warzyw. Systematycznie

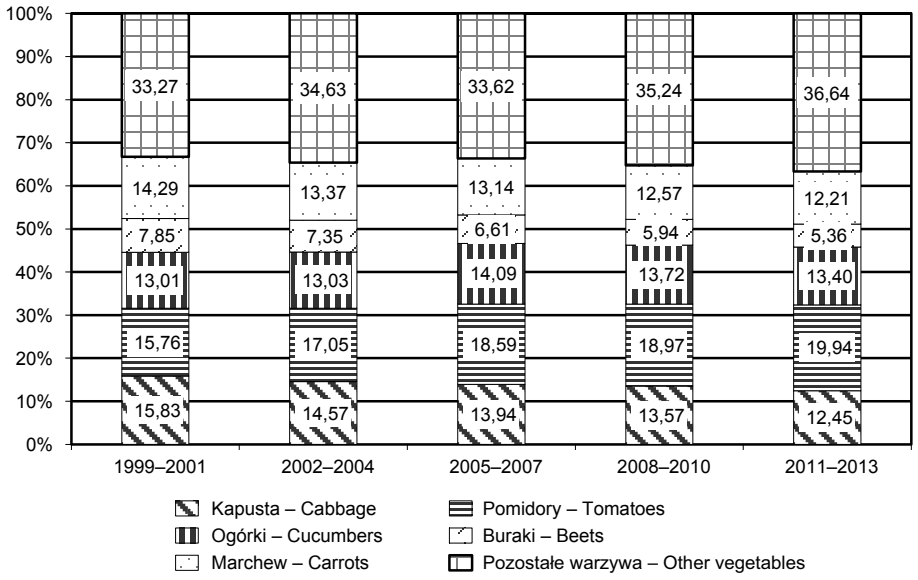

Rys. 2. Struktura spożycia warzyw świeżych w gospodarstwach domowych w latach 1999–2013
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (2000–2014).
Fig. 2. Structure of consumption of fresh vegetables in households in 1999–2013
Source: own calculations based on GUS data (2000–2014).

spadało spożycie ziemniaków, kapusty oraz warzyw korzeniowych, czyli gatunków będących bardzo ważnym elementem diety Polaków. W strukturze konsumpcji zwiększało się natomiast znaczenie głównie pomidorów oraz warzyw z grupy pozostałe. Wzrost udziału warzyw i owoców sklasyfikowanych jako pozostałe wskazuje na zwiększanie się różnorodności spożywanych gatunków. Odnosząc otrzymane wyniki do zjawiska zrównoważonej konsumpcji, za niekorzystną zmianę należy uznać zwiększające się spożycie przetworów owocowo-warzywnych kosztem konsumpcji produktów świeżych oraz spożycie większych ilości produktów pochodzących z importu (w tym przede wszystkim owoców południowych) kosztem krajowych (w tym głównie jabłek). Za pozytywny przejaw uznać można jednak, odnotowane w ostatnim trzyleciu, zatrzymanie tendencji spadkowej w konsumpcji świeżych owoców i warzyw. Zjawisko to może bowiem rokować wzrostem konsumpcji tych produktów w przyszłości. Należy przewidywać jednak ciągły wzrost spożycia przetworów owocowych i warzywnych, które dla nowoczesnego społeczeństwa, wobec zwiększającego się tempa życia i coraz częstszego braku czasu (również na przygotowywanie posiłków), są wygodną alternatywą dla świeżych owoców i warzyw. Uwzględniając jednak zmiany w dwóch ostatnich podokresach, wzrost ten nie będzie już zapewne tak bardzo intensywny.

LITERATURA

Adamczyk, G. (2010). Popularność żywności wygodnej. J. Agribus. Rural Dev., 4(18), 5–13.

GUS (2000–2014). Budżety gospodarstw domowych (2000–2014). Warszawa: GUS.

Drożdż, K. (1998). Spożycie warzyw w latach 1980–1995. W: J. Wawrzyniak (red.), Zagadnienia ekonomiczne ogrodnictwa w reformującej się gospodarce (s. 161–177). Poznań: Wyd. Prodruk.

Gawęcki, J. (2012). Żywienie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu (s. 507–508). Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.

Grzelak, A., Gałązka, M. (2013). Tendencje konsumpcji żywności w Polsce na tle uwarunkowań globalnych. Rocz. Ekon. KPSW, 6, 223–241.

Jarczyk, A. (1997). Przetwórstwo owoców i warzyw (cz. 1). Warszawa: WSiP.

Kaleciak, J. (1973). Technologia przetwórstwa owocowo-warzywnego. Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego.

Kramer, J. (2011). Konsumpcja – ewolucja ról i znaczeń. Konsum. Rozwój, 1, 5–15.

Strojewska, I. (2010a). Spożycie owoców w Polsce w latach 2000–2009. Hasło Ogrodn., 10, 40–41.

Strojewska, I. (2010b). Spożycie warzyw w Polsce w latach 2000–2009. Hasło Ogrodn., 11, 48–49.

Strojewska, I. (2013). Spożycie soków pitnych i nektarów w Polsce i w krajach UE-27. Przem. Ferm. Owoc.-Warz., 5–6, 34.

CHANGES IN THE CONSUMPTION OF FRUITS AND VEGETABLES AND THEIR PRESERVES IN POLAND IN 1999–2013 AND THE PHENOMENON OF SUSTAINABLE CONSUMPTION

Summary. The main aim of this paper was to present changes in the consumption of fruit and vegetables and their preserves in Polish households in 1999–2013. The additional aim was to relate the results of analysis to the phenomenon of sustainable consumption. The analysis was based on secondary data contained in the publications of the Central Statistical Office – "Households budgets" from 1999–2013. The test period was divided into five sub-periods, which enabled the analysis of the directions of changes in the level and structure of consumption. Changes in consumption were determined by indexes dynamics of changes. A decrease was found in the consumption of fresh fruit and vegetables and increase in consumption of fruit and vegetable preserves. There have been also changes in the structure of fresh fruits and vegetables. Reduced consumption of apples was noticed, but increased consumption of exotic fruits. From the point of view of sustainable consumption, these changes were found to be negative.

Key words: fruits, vegetables, fruit and vegetable preserves, consumption sustainable consumption

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 07.08.2015

Do cytowania – For citation

Jąder, K., Wawrzyniak, J. (2015). Zmiany w spożyciu owoców i warzyw oraz ich przetworów w Polsce w latach 1999–2013 a zjawisko zrównoważonej konsumpcji. J. Agribus. Rural Dev., 3(37), 427–435. DOI: 10.17306/JARD.2015.45